

γαρδαλώνω ἀμάρτ. γαρδαλώνου Μακεδ. (Βλάστ.) Μέσ. γαρδαλώνουμι Ἡπ. (Ζαγόρ.)

Ἀμφιβόλου ἐτύμου. Σχετίζεται ἴσως πρὸς τὸ συνών. γαργαλώνω, ὁ ἰδ. Διὰ τὴν πιθανὴν τροπὴν τοῦ γ εἰς δ, κατ' ἀνομοίωσιν ἢ διὰ τὸ παρακείμενον ὕγρον, πβ. γαργαλεύω > γαρδαλεύω.

1) Ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀνοίγω αὐτοὺς ὑπερβολικὰ Βλάστ.: *Τί γαρδαλώῃς τὰ μάτια σ' ἔσ'!* Δὲν ἔχ' τίπουτα γιὰ φαί. Συνών. γαρδιλώνω, γουρλώνω. 2) Μέσ. μεταφ., προσέχω ἐντόνως, πονηρεύομαι Ζαγόρ. β) Μετοχ. γαρδαλωμένος = ὁ λίαν προσεκτικός, ὁ μετὰ πονηρίας εὐφυῆς αὐτόθι.: *Αὐτός, πιδί μ', εἶμι γαρδαλωμένος.* Συνών. ἀνοιχτομμάτης 2, κολοπετσωμένος, τετραπέρατος.

γαρδέλα ἡ, Πελοπν. (Ἀνδρίτσ. Γαργαλ. Κλειτορ. Παπούλ. κ.ά.). — Λεξ. Πρω. Δημητρ. σγαρτίλ-λα Κύπρ. ζαρτίλ-λα Κύπρ.

Ἐκ τοῦ οὗσ. γαρδέλι, παρ' ὁ καὶ σγαρτίλ-λι καὶ ζαρτίλ-λι.

1) Τὸ θηλ. τῆς ἀκανθίδος, τὸ θηλυκὸν γαρδέλι, ὁ ἰδ. Κύπρ. Πελοπν. (Γαργαλ. κ.ά.): *Ἐχω μιὰ γαρδέλα 'ς τὸ κλουβὶ καὶ τὸ λέει σὰ νά 'ναι σερινικὸ Γαργαλ.* β) Μεταφ., γυνὴ λεπτοφυῆς, λεπτοκαμωμένη Κύπρ.: *Εἶνδα κάμνεις, σγαρτίλ-λα μου;* 2) Ἀδιακρίτως γένους, τὸ πτηνὸν γαρδέλι, ὁ ἰδ. Πελοπν. (Ἀνδρίτσ. Κλειτορ. Παπούλ.) — Λεξ. Πρω. Δημητρ.: οἱ γαρδέλες ἐρχόνται τὴν ἀνοιξή Κλειτορ.

γαρδελάκι τό, Ζάκ. Ἡπ. Θράκ. (Αἶν. κ.ά.) Πελοπν. (Γαργαλ. κ.ά.) σγαρδελάκι Ἀνδρ. (Κόρθ.) σγαρδελάτος Πάρ. (Λεῦκ.) ζιγαρδελάκι Κρήτ.

Ἵποκορ. τοῦ οὗσ. γαρδέλι, παρ' ὁ καὶ σγαρδέλι καὶ ζιγαρδέλι, διὰ τῆς ὑποκορ. καταλ. -άκι.

1) Ὁ νεοσσὸς τῆς ἀκανθίδος, τὸ μικρὸν γαρδέλι, ὁ ἰδ. ἐνθ' ἀν.: *Πέντε γαρδελάκια ξεπετάχτηκαν ἀπὸ τὴ γαρδελοφωλιά Πελοπν. (Γαργαλ.)* Συνών. γαρδελοπούλακι, γαρδελόπουλο 1, γαρδελούδα, γαρδελούδι. 2) Θωπευτικῶς, τὸ πτηνὸν γαρδέλι, ὁ ἰδ. ἐνθ' ἀν.: *Ἐχω ἓνα γαρδελάκι 'ς τὸ κλουβί, π' οὔλο λαλεῖ Πελοπν. (Γαργαλ. κ.ά.)* || Ἀσμ.

Ὅσα φτερά καὶ πούπουλα ἔχει τὸ γαρδελάκι, τόσες φορὲς σὲ φίλησα, κόρη, 'ς τὸ ἀχειλάκι Θράκ. (Αἶν.)

Κι ὅλη τὴ νύχτα παίζανε σὰ δὰ ζιγαρδελάκια Κρήτ. β) Μεταφ., ἡ ἀγαπωμένη γυνὴ Ζάκ. Ἡπ. κ.ά.: Ἀσμ.

Ἀκόμη δὲν τὸ ξύφανες αὐτὸ τὸ διασιδάκι νὰ κάμης κι ἄλλη μιὰ δουλειά, ὥριό μου γαρδελάκι; Ζάκ.

Ὅταν σὲ θέλει θυμηθῶ, μικρὸ μου γαρδελάκι, τῆς τράπεζας τὰ φαγητὰ μοῦ φαίνονται φαρμάκι Ἡπ. Ἡ λ. καὶ ὡς ἐπών. ὑπὸ τὸν τύπ. Γαρδελάκης Πελοπν. (Μάν.) ἐν χειρογρ. τοῦ 18ου αἰῶνος.

γαρδελεύω Πόντ. (Ὁφ. Σαράχ.)

Ἐκ τοῦ οὗσ. γαρδέλι.

Ἀποκτῶ τέκνα, παιδοποιῶ (ἐπὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς): *Ἀκόμην οὐκ ἐγαρδέλεψεν Ὁφ. Πβ. γαρδέλι Β4. Συνών. γαρδελιάζω.*

γαρδέλι τό, σύνθηθ. καὶ Πόντ. (Ἀμισ. Κερασ. Κρώμν. Οἶν. Σταυρ.) γαρδέλ Πόντ. (Ἰμερ. Κοτύωρ. Ματζούκ.

Ὁφ. Τραπ. Σαράχ.) γαρδέλ Στερελλ. (Σιβίστ. κ.ά.) σγαρδέλι Ἀνδρ. (Κόρθ.) Εὐβ. (Κύμ. κ.ά.) Νάξ. (Ἀπύρανθ. Φιλότ. κ.ά.) Πελοπν. (Λακων. Ὀλυμπ.) σγαρδέλ Λευκ. Πάρ. (Λεῦκ.) ζιγαρδέλι Κρήτ. σγαρτίλ-λιν Κύπρ. σκαρτίλ-λιν Κύπρ. ζαρτίλ-λιν Κύπρ.

Ἐκ τοῦ μεταγν. Λατιν. *carduelis*, παρ' ὁ καὶ *cardellus* καὶ *gardellus*, ὅθεν καὶ τὸ Ἰταλ. *cardello* ἢ *gardello* (ἡ γραφὴ διφορεῖται: διὰ διπλοῦ καὶ δι' ἀπλοῦ λ. Βλ. G. Meyer, Neugr. Stud. IV, 33. Thompson, Gloss. of greek birds², 31-32). Τύπ. *καρδέλι* μνημονεύεται παρὰ Δουκ., ὁ δὲ τύπ. *γαρδέλι* ἀπαντᾷ παρὰ Belon καὶ Σομ. Ὁ τύπ. *σγαρδέλι* ἐκ προσθήκης τοῦ σ, δι' ἣν βλ. X. Παντελίδ., Byz.-Neugr. Jahrb. 6 (1928), 427 Φωνητ., 54. Ὁ τύπ. *ζιγαρδέλι* ἐκ τοῦ *σγαρδέλι* (πρόφ. *ζιγαρδέλι*) δι' ἀνάπτυξιν συνοδίτου φθόγγου. Ἡ τροπὴ τοῦ ε εἰς ι εἰς τὸν τύπ. *σγαρτίλ-λιν* πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀτόνου ε τῶν ὑποκορ. *σγαρτελ-λούδα*, *σγαρτελ-λούδι*, ὁ ἰδ., ἂν μὴ κατ' ἐπίδρασιν ἰδιωματικοῦ τινος τύπου τῆς Ἰταλικῆς (βλ. Thompson, ἐνθ' ἀν., 32).

Α) Κυριολ. 1) Τὸ πτηνὸν σπίζα ἡ ἀκανθοφάγος (*fringilla carduelis*), ἡ ἀκανθὶς ἢ ἀκανθυλλὶς τῶν ἀρχαίων, τῆς οἰκογενείας τῶν σπιζιδῶν (*fringillidae*), τῆς τάξεως τῶν ὀδικῶν (*oscines*) σύνθηθ.: *Ἐχω δυὸ γαρδέλια 'ς τὸ κλουβὶ πολλὰχ. Ἐστησα τὰ ξόβεργα κ' ἐπιασα καμμιὰ δεκαριὰ γαρδέλια Πελοπν. (Γαργαλ. κ.ά.)* Σὰ δὲ *σγαρδέλι* κελαδεῖ (ἐπὶ φλυάρου γυναικὸς) Νάξ. (Φιλότ. κ.ά.) || Παροιμ. *Κι ἂν κελαηδήσῃ ἡ ὀχιά, δὲ γίνεται γαρδέλι* (ἐπὶ τῶν προσπαθούντων νὰ ἀποκρύψουν τὸν φυσικῶς κακὸν χαρακτῆρα τῶν δι' εὐγενῶν τρόπων) Πελοπν. (Λακων.) || Ἀσμ.

Νά 'μουνε καὶ τί νά 'μουνε; ἓνα βουλλὶ γαρδέλι νὰ πηγαινα 'ς τὸ ἀγάπης μου τὴν ὥρα πού με θέλει ΔΚρήτ.

Σαραδαβέργινο κλουβὶ καὶ μέσα 'να γαρδέλι παρμένο 'θέλα σ' ἔχω 'γώ, μὰ ἡ μάννα σου δὲ θέλει αὐτόθι.

*Ἰπάνω 'ς τὸ κεφαλάγκαθ-θον κάθεται τὸ σγαρτίλ-λιν Κύπρ. Συνών. ἀγκαθοπούλλι, βασιλοπούλλα 2, γραμματικός, γραμματικούδα, γραμματικούδι, καρδερίνα, παππαδίτσα, τουρκάκι, τουρκοπούλα, τουρκοπούλλι. Ἡ λ. καὶ ὡς τοπων. ὑπὸ τύπ. Γαρδέλι Κρήτ. Πελοπν. (Μάν.) 2) Εἶδος ἱερακος Πόντ. (Κοτύωρ.): Παροιμ. φρ. *Πολλὰ ὑψηλὰ μὴ πετᾷς, παίρ'νε σε τὰ γαρδέλα* (πρὸς μεγαλαυχοῦντα ἢ ριψοκίνδυνον) || Ἀσμ.*

Πολλὰ ὑψηλὰ μὴ πετᾷς, παίρ'νε σε τὰ γαρδέλα πέταξο κ' ἔλα γόνεφο 'ς ἔρημο μ' τὴν ἐγκάλᾳ (γόνεφο = κόνεψε, φώλιασε).

Β) Μεταφ. 1) Ἀνθρωπος ἡδύφωνος, καλλίφωνος, ὡς τὸ γαρδέλι Κεφαλλ. κ.ά.: *Ἀκουσες ψαρτική; Γαρδέλι ἦτανε σήμερα ὁ Σωτηράκης Κεφαλλ. Συνών. ἀηδόνη 1. Πβ. καὶ ἐπών. Γαρδέλης Ἀθῆν. Ἀνδρ. Κέρκ. Πελοπν. (Γορτυν. Μάν.) καὶ Σγαρδέλης Ἀνδρ. Κύθηρ. 2) Οἱ δύο ἐκ τῶν πέντε κωδωνίσκων, δι' ὧν οἱ θερισταὶ κοσμοῦν τὴν λαβὴν τοῦ δρεπάνου τῶν Κύπρ. 3) Τὸ ἐπὶ τοῦ δέρματος μικρῶν παιδίων συνήθως ἐρύθημα, τὸ προκαλούμενον ἐκ μυζήσεως διὰ τῶν χειλέων ἐνηλίκου (πιθανῶς ἐκ τοῦ προκαλουμένου κατὰ τὴν μύζησιν ἤχου) Ζάκ.: *Κάνω γαρδέλια.* 4) Ὁ μικρὸς παῖς, τὸ ἄρρεν μικρὸν παιδίον Πόντ. (Ἀμισ. Ἰμερ. Κερασ. Κρώμν. Οἶν. Ὁφ. Σαράχ. Σταυρ. Τραπ.):*